

Indoeurooppalaisten alkuperä (koonta, 9.12.2019)

Marras-joulukuussa 2019 J. K. tiedusteli minulta näkemyksiä suomalaisten ja suomensukuisten alkuperästä. Aihe ei ollut enää vuosikausiin suuresti kiinnostanut minua. 1800-luvulla alkanut uralilaisen tai suomalais-ugrilaisen alkukodin etsiminen tuntuu minusta, hieman kärjistäen, samaan tapaan toivottomalta kuin olisi tieteellisesti tutkia alkuräjähdyttä edeltävää ajanjaksoa (jos silloin aikaa nyt oli olemassa), vaikka suhteellisuusteoria on vasta työn alla.

Keskustelussa korostin tietenkin kielitieteellistä näkökulmaa sekä toin jossakin määrin esille muinais- ja kansatieteellisiä näkökulmia. Jouduin painottamaan, että tietämykseni perinnöllisyystieteen nykyaikaisista menetelmistä ja viimeaikaisista tuloksista on lähes olematon.

Uralilaiset ja indoeurooppalaiset määritellään kielitieteellisin perustein, onhan kyse nimenomaan kieliryhmien nimistä. Historiallis-vertaileva kielitiede osoittaa, että nämä kaksi ryhmää ovat varsin varhaisessa vaiheessa olleet tekemisissä keskenään. Kysymys uralilaisten alkukodista ei siis oikeastaan voi avautua, ellemmme ota huomioon sitä, mitä tiedämme indoeurooppalaisten esihistoriasta.

Jos oikein ymmärsin, J. K. oli lukemiensa ja näkemiensä yleistajuisten perinnöllisyystieteellisten lähteitten perusteella saanut käsityksen, että indoeurooppalaisten varhaiset vaiheet yhdistetään siihen esihistorialliseen vaiheeseen, jonka aikana cromagnoniniminen levisi neandertalinihmisen jo asuttamaan Eurooppaan. Tämä kuulosti minusta uskomattomalta. Olen koettanut puhdetyönä koota aiheeseen liittyvää tietoa.

Suomen- ja englanninkielinen Wikipedia poikkeavat hieman toisistaan, mutta yhteenvetona voisi esittää seuraavaa:

1. Nykyinen hallitseva teoria indoeurooppalaisten alkuperästä on niin sanottu kurgaanihypoteesi eli arohypoteesi. Sen mukaan alkuperäiset indoeurooppalaiset pystyttivät kurgaaneiksi kutsuttuja suuria hautakumpuja Mustanmeren pohjois- ja itäpuolella ehkä noin 6000 vuotta sitten. Teoriaan liittyvä ajanjakso on pitkä ja vaihtelee lähteittäin, mutta missään tapauksessa se ei yllä yli 8000 vuoden taakse, siis kauemmas kuin noin vuoteen 6000 eaa. Teorian alkuperäisen version esitti muinaistieteilijä Marija Gimbutas 1950-luvulla.

2. Ylivoimaisesti merkittävin kilpaileva teoria on niin sanottu anatolialainen hypoteesi. Sen mukaan alkuperäiset indoeurooppalaiset levittivät maanviljelytaidon Anatoliasta Balkanille ja suurimpaan osaan Eurooppaa noin 9000-7000 vuotta sitten, siis 7000-5000 eaa. Teorian alkuperäisen version esitti muinaistieteilijä Colin Renfrew vuonna 1987.

3. Verraten vakavasti on otettu niin sanottu armenialainen hypoteesi, jonka kannattajakunta tieteilijöitten keskuudessa ei nykyään kuitenkaan ole kovin laaja. Armenialaisen hypoteesin mukaan indoeurooppalaisten alkukoti sijaitsi Etelä-Kaukasukselta Pohjois-Mesopotamiaan yltyvällä alueella yli 6000 vuotta sitten, siis ennen vuotta 4000 eaa. Teorian alkuperäisen version esittivät kielitieteilijät Tamaz Gamkrelidze ja Vjatšeslav Ivanov 1980-luvun alussa.

4. Hyvin paljon suppeammat tieteilijäpiirit kannattavat eräitä muita teorioita. Näistä englanninkielinen Wikipedia mainitsee seuraavat:

a) Joukko vaihtelevia teorioita, joitten mukaan indoeurooppalaisten tai joka tapauksessa ainakin indoarjalaisten kielten alkukoti olisi sijainnut Pohjois-Intiassa.

b) Joukko teorioita, joitten mukaan indoeurooppalaisten alkukoti olisi sijainnut Pohjois-Euroopassa alle 8000 vuotta sitten, siis jossakin vaiheessa vuoden 6000 eaa. jälkeen. Näitä teorioita ovat esittäneet erityisesti Lothar Kilian ja Marek Zvelebil. Taustalla vaikuttaa ainakin osittain Karl Penkan vuoden 1883 eurooppalainen hypoteesi, jota aluksi lienee suosittu ideologisista syistä (indoeurooppalaiset haluttiin nähdä eurooppalaislähtöisinä) ja sitten kurgaanihypoteesin nousuun asti sen vuoksi, että länsimaalaisten tutkijoitten oli yksinkertaisesti lähes mahdotonta perehtyä neuvostoliittolaisiin muinaistieteellisiin aineistoihin paikan päällä.

c) Paleoliittinen jatkuvuusteoria, jonka mukaan indoeurooppalaisten kielten alkuperä olisi yhdistettävissä nykyihmisen Eurooppaan-levittäytymiseen (noin 40000 vuotta sitten). Teorian alkuperäisen version esitti kieli-tieteilijä Mario Alinei 1990-luvun loppupuolella.

d) Kielitieteilijä Nikolai Trubetzkoy'n niin sanottu *Sprachbund*-teoria, jota englanninkielinen Wikipedia ei millään tavoin kuvaile. On syytä huomata, että Trubetzkoy kuoli vuonna 1938, joten teoria on tuntuvasti vanhempi kuin muut tässä luetellut, Penkan teoriaa lukuun ottamatta.

J. K:n tarkoittama näkemys sopisi yhteen Alinein paleoliittisen jatkuvuusteorian kanssa. Koska en tunne J. K:n lähteitä, minun on vaikea ottaa kantaa asiaan. Ensimmäisenä mieleeni tulee epäily, että jotkut tiedetoimittajat, joitten kielitieteen tuntemus on vähäistä ja muinaistieteen tuntemus pinnallista, olisivat innostuneet siitä, miten hyvin Alinein teoria sopii yhteen joittenkin perinnöllisyystieteen tulosten kanssa.

Näitä tietoja kootessani tulin myös keskustelleeksi erään tuttavani kanssa, joka ei ole minkään »alkukotitieteen» tuntija mutta joka on minua enemmän seurannut perinnöllisyystieteen tuloksista lehdistössä käytyä keskustelua. Hän nosti esille väitteen, että mitokondrio-DNA:n haploryhmiin perustuva äitilinjojen tutkimus olisi menetelmällisistä syistä huomattavasti tukevammalla pohjalla kuin Y-kromosomien haploryhmiin perustuva isälinjojen tutkimus. En osaa ottaa kantaa väitteeseen.

Aiheeseen liittyviä linkkejä:

- [Indoeurooppalaisten alkuperä](#)
- [Proto-Indo-European homeland](#)
- [Kurgan hypothesis](#)
- [Kurgan hypothesis: Predecessors](#) (sis. maininnan Penkasta)
- [Anatolian hypothesis](#)
- [Armenian hypothesis](#)
- [Paleolithic Continuity Theory](#)